

JOGTÖRTÉNETI ÉRTEKEZÉSEK

Az ELTE Magyar Jogtörténeti Tanszék kiadványai

Szerkeszti: Dr.Kovács Kálmán

3. szám

Máthé Gábor - Révész Tamás

Az esti- és levelező tagozatu oktatás fejlődése
az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán
/1945-1970/

Budapest, 1972

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Állam- és Jegtörténeti Tanszék

Lektorok:

Dr.Kovacsics József

Dr.Sik Ferenc

TARTALOMJEGYZÉK

ELSŐ RÉSZ

A jogi oktatás fejlődése a budapesti egyetem esti tagozatán /1945-1970/	5
1. Az egyetemi oktatás reformja	7
2. A kétéves munkástanfolyam és a munkásszeminárium.	9
3. Az esti tagozat létrehozása	14
4. A 60-as évek oktatási reformja	18
5. Feladatok az esti tagozatu képzés rendszerében...	21
Melléklet /Az esti tagozat tanterve/	24
Jegyzetek	26
Die Entwicklung der juristischen Bildung an der Abendfakultät der Budapester Universität /1945- 1970/ /Zusammenfassung/	29
Development of the education of Law in the evening courses of the Budapest University /1945-1970/ /Summary/	33

MÁSODIK RÉSZ

A levelező oktatás fejlődése az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán /1951-1970/	37
1. Előszó	39
2. A levelező oktatás bevezetése	40
3. A levelező tagozat helyzetének alakulása	43
4. A levelező oktatás módszerei	45

5. Az oktatási reform és a levelező oktatás	47
6. A levelező tagozatos képzés jelenlegi formájának kialakulása	52
Jegyzetek	57
Die Entwicklung des Fernstudiums an der Fakultät für Staats- und Rechtswissenschaften der Eötvös Loránd Universität /1951-1970/ /Zusammenfassung/	65
Development of the correspondance education of the Faculty of Law an Political Sciences of the Budapest University Eötvös Loránd, 1951-1970 /Summary/	68

ELSŐ RÉSZ

A jogi oktatás fejlődése a budapesti egyetem esti tagozatán /1945-1970/

M á t h é G á b o r

1. Az egyetemi oktatás reformja

a/ Az egyetemek szerepének növekedése, az e folyamattal szervesen összefüggő társadalmi-politikai kérdések, továbbá szervezeti, -kutatási, -oktatási-nevelési problémák, egész sorát veti fel és sürgeti megoldásukat. Az egyetemek "megújhdásának" igénye halaszthatatlan követelmény lett korunkban.

A felsőoktatási intézményekben folyó oktató-nevelő tevékenységnek, valamint a tudományos kutatómunkának a társadalomban betöltött igen fontos szerepére mutat a többi között az a körülmény is, hogy ez a témakör külön szekcióülésen került széleskörű, eredményes megvitatásra a Moszkvában, 1970 augusztusában megrendezett Nemzetközi Történettudományi Kongresszuson.^{1/} A szocialista országok az egyetemi munka korszerűsítését, a társadalmi valóság által meghatározott szükségletek függvényében, évtizedek óta folytatják.

A gyakorlati követelményeknek való megfelelés számos bevezetésre javasolt variánsa a nem szocialista országok egyetemi reformtörekvéseiben is nyomomonkövethető. Az utkeresésre csupán egyetlen példát említve, a változás szükségességét huzza alá az 1968. évi francia felsőoktatási törvény fokozatos végrehajtását őszinte kritikával elemző cikkeiben Frédéric Gausson professzor: "Mind e kockázatok és nehézségek ellenére

az egyetemi rendszer átalakulásában nem lehet sem felesleges luxust, sem átmeneti divatot látni. Életkérdés az egyetemek számára, hogy képesek lesznek-e továbbfejlődni. Ha nem, akkor kiteszik magukat annak, hogy a szakmai képzés igényeinek jobban megfelelő, új oktatási strukturák fognak kialakulni..."^{2/}

b/ A szocialista országok kulturpolitikájában továbbra is kiemelkedő szerepet töltenek be az oktatás, az egyetemi rendszer fejlesztésének kérdései. Különösen előtérben áll annak vizsgálata, hogy az oktatás strukturája, tartalma és a képzés formái mennyiben felelnek meg társadalmi fejlődésünk jelenlegi és jövőbeni feladatainak, a kibontakozó tudományos-technikai forradalom követelményeinek. Magyarországon jelenleg folynak azok a munkálatok, amelyek e jelentős feladatok meghatározására irányulnak az oktató-nevelő munka további korszerűsítése érdekében, összhangban a népgazdaság távlati tervezésével.^{3/} A Művelődésügyi Minisztérium szervezésében az egyetemi-főiskolai oktatás vizsgálatára alakult bizottság hét fő témát dolgoz ki: "I. Az egyetemi-főiskolai struktúra; II. A felvételi és kiválasztási rendszer, az előképzettség; III. Az egyetemek főiskolák belső szervezése; IV. Az oktatók-kiválasztása; V. Az oktatás-nevelés; VI. Az egyetemek és más felsőfokú intézmények tudományos munkája; VII. Az egyetem szerepe a továbbképzésben."^{4/}

E munkálatoknak nem a "reformok-reformja" a célja, hanem a korábbi tapasztalatoknak és eredményeknek - mutatis mutandis - a változó valósághoz történő rendszeres, s egyben perspektivikus hozzáigazítása. A gyakorlat igazolta azt a meg-

állapítást, miszerint "Az a forradalmi átalakulás, amely a proletárdiktatura évtizedei alatt - az általános iskolától az egyetemig - oktatási rendszerünkben és annak tartalmában bekövetkezett, nemcsak neveléstörténeti jelentőségű, hanem - hiábaival és tévedéseivel együtt is - elválaszthatatlan része a népünk felemelkedéséért folytatott évtizedes harc legeredményesebb időszakának."^{5/}

2. A kétéves munkástanfolyam és a munkásszeminárium

a/ A felszabadulást követő társadalmi, gazdasági-politikai változások, a népi demokratikus átalakulás megszüntette az uralkodó osztályok művelődési monopóliumát, lehetőséget teremtve arra, hogy a munkásosztály és a parasztság soraiból mind nagyobb számban vegyenek részt a felsőoktatásban is.

A Budapesti Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara magáévátette az Országos Szakszervezeti Tanács felhívását, s 1945 májusában tartott kari ülésén foglalkozott az év őzétől felállítandó munkástanfolyam, illetve munkásegyetem megszervezésével. Ennek az új oktatási formának rendeltetése az volt, hogy a közigazgatást a munkásosztály olyan tagjaival frissítse fel, akik rátermettségüknel fogva alkalmasak arra, hogy a közigazgatásban a demokratikus gondolkodást és ügyintézését biztosítsák. A kar által kiküldött bizottság viszonylag rövid idő alatt érdemi munkát végzett, amelynek eredményeként az augusztus 1-i kari ülésre előterjesztett szabályzat-tervezetet - az esti munkástanfolyamról és munkásszemináriumról - a Kari Tanács egyhangulag fogadta el.^{6/}

A két éves esti munkástanfolyamról rendelkező 736/1944-45 etsz. szabályzatot a Vallás- és Közoktatásügyi miniszter 1945. szeptember 20-án kelt 42 440/1945. VKM sz. rendeletével hagyta jóvá.^{7/}

Ezzel biztosítottá vált, hogy azok a szervezett munkások, akik az egyetemi tanulmányok végzéséhez nem rendelkeztek a fennálló szabályokban előirt iskolai végzettséggel, olyan képzésben részesüljenek, hogy a külön kormányrendeletben meghatározott közigazgatási állásokat, képesek legyenek betölteni. Továbbá a tanfolyam kiemelkedő eredményü elvégzésével megnyílt a lehetőség a doktori fokozat megszerzéséhez is. Az oktatási formában részt vehetett minden 18. életévét betöltött férfi és nő, aki a tanfolyam elvégzéséhez szükséges szellemi képességekkel rendelkezett és ezt az Országos Szakszervezeti Tanács igazolta.

b/ Az évfolyamokon előadott tárgyak az alábbiak voltak:

- I. évfolyam:
- Tájékoztatás a társadalom, a jog és az állam életéről, különös tekintettel a demokráciára,
  - Gazdaságtörténeti és gazdaságpolitikai alapismeretek, a pénzügytan elemei és a gazdasági statisztika főbb adatai,
  - A magánjog elemei, különös tekintettel a munkajog magánjogi vonatkozásaira,
  - Az anyagi büntetőjog és a büntetőeljárás jog elemei,
  - A közjog és a közigazgatási jog elemei,

összesen heti 10 órában.

- II. évfolyam:
- A kereskedelmi jog elemei,
  - A polgári perjog elemei,
  - A szakközigazgatások jogának és a pénzügyi jognak elemei,
  - Az ipari közigazgatás joga és a munkajog közigazgatási vonatkozásai,

- A községi és városi közigazgatás joga, különös tekintettel az üzemi igazgatásra, a községi háztartásra és a községi politika alapelvei,
- Közigazgatási praktikum,

összesen heti 10 órában.

Az előadásokat a késő délutáni órákban tartották /5-9-ig/, olyan rendszer szerint, hogy 3 heti előadássorozat után a 4. héten konzultációs foglalkozásokat vezettek, amelyeken a leadott anyagot, valamint az ezzel kapcsolatos kérdéseket, gyakorlati eseteket beszéltek meg a hallgatók az előadókkal, akik a kar oktatóiból, illetve a gyakorlati élet szakembereiből kerültek ki.

A tanfolyam hallgatóinak az I. év végén a magánjog, a II. év végén a közigazgatási jog tárgyköréből írásbeli vizsgát kellett tenni, ezen kívül minden év végén a lehallgatott többi tárgyból nyilvános szóbeli vizsgára került sor. Az írásbeli és szóbeli vizsgák elbírálásánál alapvető szempont a jelölt tárgyi tudásának felmérése volt, ugyanakkor az érdemjegy megállapításánál a képességet és a további tanulmányokra való alkalmasságot is figyelembe kellett venni. Az a hallgató, aki az I. év végén mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgán elégtelen osztályzatot kapott, a tanfolyamot nem látogathatta, aki ugyanezt a minősítést a második év végén érte el, annak lehetősége volt a tanfolyam megismétlésére.

A vizgabizottság elnöki tisztét a Tanulmányi Bizottság elnöke látta el, tagjai pedig az illető évfolyamok előadói és az Országos Szakszervezeti Tanács két jogi képzettséggel rendelkező kiküldöttei voltak.

A hallgatók a sikeres vizsga után a jog- és államtudományi kar dékánja által aláírt képesítő oklevelet nyertek, és külön kormányrendelet intézkedett arról, hogy ez az oklevél milyen közigazgatási állások betöltésére jogosít.

Az első kétéves /1945-47/ esti munkástanfolyam végzett hallgatói a 6760/1947. ME sz. rendelet 1. §-ában foglaltak szerint a közigazgatás körében alkalmazást nyerhettek mindazokra az állásokra, amelyekhez az akkor érvényben levő jogszabály,^{8/} a jogi- vagy államtudományi tudori oklevél, vagy a Közgazdaságtudományi Karon a közigazgatási szakosztály elvégzése után, közgazdaságtudományi tudori oklevél igazolását kívánta meg.

A kormányrendelet^{9/} a továbbiakban szabályozta a jogi tanulmányok továbbfolytatásának módját. Az esti munkástanfolyam hallgatói, akik mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgát az I. év végén sikeresen, a II. év végén pedig legalább jó eredménnyel tették le, bizonyítványukba azt a záradékot kapták, hogy az illetők az egyetemnek azon a karán, amely mellett a tanfolyam működik, tanulmányaikat kedvezményesen folytathatják. Az ilyen bizonyítvánnyal rendelkező hallgatók rendes egyetemi tanfolyam hallgatása nélkül a bizonyítvány keltétől számított 6-6 hónapos időközökben alapvizsgákra és ugyancsak 6-6 hónapos időközökben szigorlatokra voltak bocsáthatók és írásbeli értekezések elkészítésére, s benyújtására kaptak lehetőséget. Tanulmányaik megkönnyítése céljából be kellett iratkozniuk az egyetemen szervezendő esti munkásszemináriumba. Az esti munkásszemináriumi hallgatóknak nem kellett a jog- és

államtudományi előadásokat hallgatni, hanem magánuton tanulhattak és az alapvizsga tárgyaiból repetitóriumokon vettek részt.

c/ Az esti munkástanfolyam és munkásszeminárium ügyeinek vitelét a Tanulmányi Bizottság látta el. Feladatai közé tartozott a folyamatos és zavartalan oktatás biztosítása, a külső előadók meghívása, tansegélyletek és nem utolsósorban a dologi feltételek megteremtése.

A munkástanfolyam megszervezésében és munkálataiban, továbbá vezetésében kiemelkedő szerepet töltött be a felszabadulás után állásába visszahelyezett dr. Hébelt Ede professzor, aki már e tanfolyam elődjének tekinthető intézményt, a Tanácsköztársaság idején megalakult Marx-Engels Munkásegyletem társadalomtudományi fakultását vezette.^{10/}

Az első, 1945-47. évi munkástanfolyamon a hallgatók létszáma és a záróvizsga eredménye az alábbiakban foglalható össze. Beiratkozott 467 hallgató /391 férfi, 76 nő/, az I. évfolyam záróvizsgáját eredményesen 156 tette le, a második évfolyamra beiratkozott 152 fő közül sikeres vizsgát 126-an tettek. A második munkástanfolyamra /1946-48/ beiratkozott 460 hallgató közül az I. év végén 124-en, a II. év befejezésével pedig 97-en tettek sikeres vizsgát.^{11/} A két munkástanfolyamot összesen 223 személy végezte el. A viszonylag nagy lemorzsolódásnak a többi között abban lelhető magyarázata, hogy a nehéz körülmények, a háború utáni helyzet /romos, fűtetlen tantermek/, egészsznapos fizikai munka utáni tanulás, jegyzetproblémák rendkívüli nehézségeket jelentettek a tananyag elsajátításában. A képesítő oklevéllel rendelkező és az esti munkássze-

mináriumba beiratkozott hallgatóknál - a fent említettekhez képest - már jóval kedvezőbb az arány a végzést tekintve, hiszen közülük 1949-ben 58, 1950-ben pedig 50 személy kapott doktori oklevelet.

3. Az esti tagozat létrehozása

a/ Az esti munkástanfolyam és munkásszeminárium eredményes és jelentős működésével egyidőben a 12 700/1947. Korm.sz. rendelet alapján az 1947/48-as tanévben a kereső foglalkozású dolgozók részére új oktatási forma került bevezetésre: az esti tagozat. Az esti tagozatu oktatás bevezetését a szakemberszükséglet kielégítésére való törekvés mellett az is indokolta, hogy továbbtanulási lehetőséget biztosítson azok részére, akik akarataik ellenére sem folytathattak egyetemi tanulmányokat.^{12/}

Az esti tagozat tanulmányi,-fegyelmi- és vizsgarendjére, szigorlataira a képesítő és tudori fokozat elnyerésére, továbbá a vizsga-, szigorlati- és egyéb díjakra az egyetemek ide vonatkozó szabályait kellett alkalmazni. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy az újonnan létesült oktatási forma kevés eltéréssel a nappali tagozat tananyagának elsajátítását tette kötelezővé rendszeres előadásokon és szemináriumokon keresztül.

Az esti tagozatra a hivatkozott kormányrendelet értelmében csak olyan személyt lehetett felvenni, aki munkavállalóként állandó kereső foglalkozást folytatott, amely őt a rendes egyetemi tanfolyam elvégzésében akadályozta. A tagozatra az esti munkástanfolyamon végzett hallgatók kivételével - akik automa-

tikusan beiratkozhattak - ugyanolyan képesítéssel lehetett felvételt nyerni, mint a megfelelő kar rendes kurzusára. A felvételekről a felvételi bizottság döntött, melynek elnöke a kar dékánja, tagjai pedig a kari tanács által kiküldött két oktató, valamint az Országos Szakszervezeti Tanács és a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium által delegált kiküldöttek voltak.

Az I. évfolyam hallgatói tandíjat nem fizettek. A tanulmányi fegyelem megtartása érdekében az óralátogatásokat szigoruan ellenőrizték. Aki 2 előadásról igazolatlanul hiányzott, azt évfolyamisméltlésre utasították.

A nappali tagozattal azonos tanterv, a következetes ellenőrzési rendszer még az egyetem székhelyén, vagy környékén lakó hallgatóknak is nagy megterhelést jelentett, a távolabb élő vidéki hallgatók számára pedig egyenesen nem tudott segítséget nyújtani, még a szükségmegoldásként létrehozott oktatási forma, a "konzultációs tagozat" sem. Ennek eredménye az lett, hogy a megadott keretszámon belül a létszám háromnegyed-kétharmadra csökkent.^{13/}

b/ Az egyetemi jogi oktatásban résztvevők számának a szükségletekhez való igazítását biztosította továbbá az a kormányintézkedés, amely a nagyüzemi dolgozók átmeneti, külön intézmény keretében történő képzését hívta életre. A 4181/1949. Korm. rendelet az egyetem szervezetétől függetlenül hozta létre a Büntetőbírói- és Államügyészi Akadémiát. Az Akadémia elvégzését tanusító oklevél büntetőbírói, illetőleg államügyészi tevékenységre jogosított.^{14/}

c/ Az 1948-ban bevezetett oktatási reform - amely a fent

emlitett tagozatok számára az oktatás egységes, tartalmi és színvonalbeli követelményeit fogalmazta meg, - tapasztalatainak felhasználásával az 50-es évek elejére az egyetemi képzés célja az alábbiakban került formulázásra. Az oktatás feladata:

1. A marxista-leninista ideológiai oktatás kiszélesítése, 2. a korszerű szakképzés megteremtése, 3. a túlterhelés kiküszöbölése.^{15/}

A fenti körülményekre is tekintettel a problémák kiegészítő megoldására az esti tagozatu oktatás rendszerében - e forma további fenntartásával - a Kormány a 128/1951. MT sz. rendelettel bevezette a levelező oktatást. E tagozaton kötetlenebb keretek között, kevesebb egyetemi elfoglaltság mellett, a tanszékek által készített jegyzetek és utmutatók segítségével a hallgatók fokozott önállóságára és egyéni aktivitására alapozottan folyt az oktatás. Az első évben 80, a második évben már 170 hallgató felvételére került sor és azóta számuk évről évre nőtt. Így mindkét nem nappali tagozatu oktatási forma jelentős vívmánya lett kulturforradalmunknak és lehetővé tette, hogy a legkülönbözőbb területekre képezhessünk szakembereket a termelőmunkától való elszakadás nélkül.^{16/}

A két említett oktatási formában egyre inkább a levelező tagozat került előtérbe. Egyrészt az esti tagozaton tapasztalt nagyszámu lemorzsolódás, másrészt a parallel oktatással járó, lassan megoldhatatlanná váló nehézségek /oktatói létszám, előadások, - konzultációk viszonya, a bevezetett takarékosági szempontok stb./ azt mutatták, hogy a "mérleg a levelező oktatás javára dőlt el."^{17/} Ezt a folyamatot nagyban segítette az

is, hogy sor kerülhetett az alaposabb tantervek kimunkálására. Az egyes jogágakban létrejött szabályozások a jogi tananyag zömének viszonylagos állandóságát tették lehetővé. E munkálataikra - melyekben a Kar professzorai is aktívan vettek részt - különösen ösztönzően hatott az a körülmény, hogy az MDP III. Kongresszusán a KV beszámolója foglalkozott az egyetemi oktatással, s ezen belül a tanterv kérdésével. Hangsúlyozta: "az egyetemi oktatás színvonalának emelése érdekében többek között fokozott gondot kell fordítani az alapos, tudományosan átgondolt tantervek kidolgozására."^{18/} Mindezek alapján az Oktatásiügyi Minisztérium eme oktatási formák megreformálásának szükségességét a 854/8551-32/1954. sz. utasításban fogalmazta meg. Ennek értelmében az esti tagozatu oktatás az 1954-55-ös tanévvel /1955. február 1-ig/ fokozatosan megszűnt és átmenetileg beleolvadt a kötetlenebb jellegű levelező tagozatba.

d/ A két tagozat ismételt különválása csak 1960-ban történt meg, bár az oktatás szervezeti keretei néhány évvel korábban már módosultak. Az 1959-es tanévtől ismét megkezdődött a karon a rendszeres esti oktatás. A budapesti hallgatók részére az előadások és gyakorlati foglalkozások látogatását kötelezővé tették.^{19/}

Az ELTE Egyetemi Tanácsának 1960. október 7-i ülésén került sor a Kormánynak az oktatási rendszerünk továbbfejlesztésével foglalkozó irányelvei széleskörű vitájára. Az Irányelvek^{20/} alap gondolata: "Tegyük szorosabbá iskoláink kapcsolatát az élettel, a termeléssel". Az esti oktatással szemben is a társadalmi szükségleteknek megfelelő igényt támasztott: "Uj-

ra létre kell hozni és széleskörűen fejleszteni kell felsőoktatási intézményeinkben az esti tagozatokat... A felsőoktatási intézményekbe felveendő hallgatók létszámát a népgazdaságunk szakemberigénye alapján kell megtervezni."

4. A 60-as évek oktatási reformja

a/ A 145/1960. /MK.13./ MM sz. utasítással új periódus kezdődött a felsőfokú nem nappali tagozatu oktatás történetében. Meghatározó jelentőségű lett az esti- és a levelező tagozat különválasztása. Az egyetem székhelyén lakó hallgatók az esti, a vidéken élő hallgatók a levelező tagozaton folytathatták tanulmányaikat. A Kar nagy felelősséggel látott munkához, és igyekezett az irányelvekben foglalt racionális célkitűzéseket megvalósítva egyúttal korszerű oktatási formákat bevezetni.^{21/} A változtatás iránti igény megnyilvánult az egyetemi testületi szervek tevékenységében éppúgy, mint a Kar felelős fórumain: "...Alig éltünk részben objektív körülmények miatt a tartalmi kérdésekre is kiterjedő "levelezés" eszközeivel. Alig vannak olyan lehetőségek az esti- és levelező tagozaton, amelyek akár a legjobbak tudományos képességének kifejtésére, az évközi tudományos gyakorlatokra módot biztosítanak. Éppen ez az a pont, ahol a nappali- és az esti tagozat összekapcsolódási lehetőségeit felforogni látjuk."^{22/}

A tagozatokon folyó oktatás egységesítésére való törekvés és az ennek megfelelő formák rendszeresítése a képzés színvonalának emelkedését vonta maga után. Az esti tagozat biztosította a rendszeres munkát, a hallgatók és a tanszékek közvetlen kap-

csolatát. Ez utóbbi vonatkozásban jelentősnek tekinthetők az évenként megtartott évfolyamgyűlések, melyeken a Kar oktatói is résztvettek. Ezek a tanulmányi kérdésekkel, a tanulmányi fegyelem problémájával foglalkoztak. A nagylétszámú, átlagosan kb. 150 fős évfolyamok hallgatóinak az oktatással kapcsolatos meg- alapozott észrevételei, javaslatai, amelyek az előadás módsze- reire, az írott jegyzetanyag és a kötelező irodalom arányára, a több konzultációs óra bevezetésére, a vizsgaidőszak meghatá- rozására, a vizsgarendre és a kari könyvtár állapotára stb. vo- natkoztak, bizonyos eredményekkel jártak, s feltétlenül köze- lebb hozták az esti tagozat hallgatóit az egyetem oktatói kará- hoz és vezetéséhez.^{23/}

Az esti tagozat tantervét a művelődésügyi miniszter 59148/1963. VI. sz. utasítása tartalmazza, amely jelenleg is némi módosítással hatályban van. A tanulmányi időt 5 évben ha- tározta meg. A hallgatóknak hetenként 3 alkalommal az előadá- sokon és a praktikumokon kötelező a részvétel. /A tantervet - tantárgy és órakeret - évfolyamokra bontva, lásd a Mellékle- ten!/
b/ A képzés színvonalának további emelése és az oktatás jobb megszervezése, valamint a mindezekkel szoros összefüggés- ben levő problémák, így az 1960-as tanévtől, az esti tagozatra jelentkezők számának nagymérvű emelkedése stb. szükségessé tet- ték a nem nappali tagozatu oktatás eddigi tapasztalatainak ösz- szegezését és hasznosítását. A hallgatói létszám alakulását szemléltetően példázza az 1960-61. tanév II. félévi összesíté- se, mely szerint a Kar mintegy 60 oktatójára kb. 1800 esti- és levelező hallgató jutott, tehát átlag 30 fő, s ehhez járult

még a nappali tagozat.^{24/} A probléma megvitatására, amelyet a Művelődésügyi Minisztérium kezdeményezett, 1964 tavaszán került sor a Kar tanszékei, a Magyar Jogász Szövetség, továbbá a levelező oktatást ellátó konzultációs központok vezetőinek részvételével.^{25/} A képzési cél tekintetében egyértelmű volt továbbra is az állásfoglalás: "Az esti tagozaton a képzési cél nem lehet más, mint a nappalin." További problémát jelentett viszont az, hogy míg a nem nappali tagozaton folytatott hagyományos képzés iránt a társadalmi szükséglet egyes területeken megszűnt, másutt pedig jelentősen csökkent, illetve lényegesen átalakult, eközben a tagozatok hallgatóinak létszáma az első évek többszörösére emelkedett.

Az esti tagozattal szemben támasztott igények az idők folyamán módosultak. Eredetileg ugyanis mindkét tagozat azért szerveződött, hogy egyrészt biztosítsa a kifejezetten jogi munkakörökben a káderutánpótlást, másrészt lehetőséget teremtson azoknak a jogi munkakörben foglalkoztatott dolgozóknak, egyetemi szintű képzéséhez, akik ilyen végzettséggel nem rendelkeztek.

Az 1951 óta eltelt 13 oktatási év alatt azonban az Igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség, valamint a kevesebb számú jogászt igénylő tárcák, befejezték dolgozóik egyetemi képzését. 1964-ben már főként a Belügyminisztérium és a Minisztertanács Tanácsszervek Osztálya felügyelete alá tartozó dolgozók beiskolázása folyt. Ezeknek a szervezeteknek az igénye viszont a megnövekedett hallgatói létszámnak legfeljebb a felét tette ki. A hallgatóság másik fele már évek óta nem a jogi képesítéshez kötött munkakörben dolgozókból adódott. Ez utóbbi körülmény egyre inkább sürgetővé tette, hogy a jogász-szükséglettel mielőbb

összhangba kerüljenek a beiskolázási keretszámok, hiszen a párhuzamos tagozatokon bekövetkező létszámnövekedéssel, a Kar személyi,- tárgyi- és szervezeti feltételei egyre kevésbé álltak arányban.

A felmerült problémák fokozatos megoldására az 1965-ös tanévtől került sor. Az oktatás strukturájában változást jelentett, hogy bár az előadás, mint fő oktatási forma megmaradt, de ugyanakkor növekedett a gyakorlati- és a konzultációs órák száma az esti tagozaton. A gyakorlati foglalkozások a nehezebben elsajátítható tételesjogi tárgyakból szerveződtek. Időtartamuk az egyes tantárgyakra megállapított képzési idő egyharmadát teheti ki. Ez a forma módot adott a tananyagok alaposabb elsajátítására, s annak folytán jobb tanulmányi átlagot eredményezett.

5. Feladatok az esti tagozatu képzés rendszerében

a/ A jogi oktatás strukturájában bekövetkező további változásokra jelentős hatást gyakorolt a gazdaságirányítás új rendjére való áttérés. A Kari Tanács már 1967 májusában foglalkozott e kérdéssel, s kifejezésre juttatta álláspontját, amely szerint: "a/ új tárgyakat kell bevezetni, illetőleg az eddig oktatott tárgyakat esetleg új módszerekkel kell tanítani, b/ biztosítani kell a jogi oktatásban bizonyosfokú specializációt, anélkül, hogy az egységes oktatás megváltozna, tehát különböző diplomákat kellene kiadni, c/ időszerűnek tartja a kar a végzett jogászok továbbképzésének megszervezését."^{26/} Az ezt követően a nappali tagozaton bevezetett szakcsoportok /igazságszolgáltatási, - államigazgatási, - és gazdasági ágazatok/ ma is szerves részei a jogi képzésnek.

Az ágazati oktatás új formái, a részben új tananyag és új módszerek következtében, a nappali tagozatu jogászképzés mellett értelemszerűen kihatottak az esti tagozatra. Ezért a társadalmi szükséglethez igazítandó nem nappali tagozatu képzés átfogó értékelésére mielőbb szükség mutatkozott. 1968-ban a Művelődésügyi Minisztérium 109 387/1968. XIX. sz. levelének felhívására ismételten elemzéseket készítettek a Kar tanszékei.^{27/} A minisztérium a felsőoktatási intézményektől kapott felmérések eredményeinek felhasználásával e képzési rendszer helyzetére vonatkozó irányelveket fogalmazott meg. A többi között kiemelte: "A nem nappali tagozatu felsőfoku képzés mai és távlati alapvető rendeltetése kettős, egyfelől ki kell elégíteni a speciális továbbképzés és kiegészítő képzés iránt jelentkező ösztársadalmi igényeket, másfelől biztosítani kell, hogy a dolgozók Alkotmányban rögzített művelődési, szakképzési-tanulási és továbbtanulási - jogai reális egyéni gyakorlása egybe essék a társadalmi összérdekkel".^{28/}

b/ A nappali tagozaton kívüli immár negyedszázados multra visszatekintő jogászképzés korszerű továbbfejlesztése napjaink egyetemi oktatási politikájának továbbra sem mellőzhető feladata. E forma eredményeivel és hibáival együtt lényegileg betöltötte szerepét. Annak ellenére, hogy a felsőoktatás strukturájában csökkent az esti oktatás jelentősége, jelenleg is van társadalmi egyenlőtlenséget korrigáló funkciója. A ma korszerű egyetemével szemben támasztott új és új követelményeket ezért e tagozatokon is meg kell valósítani, azokat a módszereket kialakítani, melyek a nappali és az esti hallgatók egyenértékű diplomáját eredményezhetik; a többi között a kiscsoportos ok-

tatás, az évközi gyakorlatok, a szakágazati képzés, s esetleg a nyelvoktatás kérdéseire vonatkozóan. Számolni kell azonban azokkal a jelenleg is adott tényekkel, hogy e tagozatokon a hallgatók korösszetétele meghatározóan változott, míg kezdetben 60-70%-uk volt 30 éven felüli, addig ma 40-50%-uk 25 éven aluli, továbbá a nappali tagozathoz viszonyítva mintegy 60%-kal alacsonyabb óraszámában történik a képzésük; s ez nagyon korlátozottan teszi lehetővé - különösen csak kari erőkből - a specializálásra fokozottabb lehetőséget nyújtó módszerek bevezetését. A felsőoktatás tartalmi változásait tükröző, a tananyag magasabb szintű, alaposabb elsajátítását biztosító intenzív oktatási formáknak a hallgatói létszám egyidejű csökkentésével történő bevezetése fontos feladat az elkövetkezendő években. Ez az álláspont tükröződik a Kar e tárgyban tartott legutóbbi munkaértekezletein is.^{29/} Az esti hallgatók létszámának fokozatos csökkenése /a felvételi keretszámok a korábbi évek 200-300 főjével szemben jelenleg 120 fő/, a további redukció igényének fenntartásával olyan tendencia, amely feltétlenül a nappali és az esti tagozatok közeledését szolgálja és az oktatás tartalmi színvonalának emelkedését eredményezheti.

Az oktatás szervezeti strukturájában bekövetkező változások /az egyetem és a középiskola között esetleg felállítandó szakiskola, továbbá főiskolák /belügyi, államigazgatási/, valamint a jogász szaktovábbképzési intézet létrehozásának lehetőségei/ olyan kérdések, amelyekre a közeljövőben kell feleletet adni, reális megoldást találni.^{30/} Hivatkozva a bevezető gondolatokban érintettekre, ezek a munkálatok körültekintéssel

MELLÉKLET

/Az esti tagozat tanterve/

I. félév		II. félév	
Tantárgy	Félévi Elő- adás + órakeret Gyakor- lat	Félévi Elő- adás + órakeret Gyakor- lat	Félévi Elő- adás + órakeret Gyakor- lat
I. évfolyam			
Politikai gazdaságtan	18	-	Politikai gazdaságtan
Bevezetés az állam- és jogtudományba	12	-	Államjog
Magyar állam- és jog-történet	18	-	Magyar állam- és jog-történet
Egyetemes állam- és jog-történet	18	-	Egyetemes állam- és jog-történet
Római jog	18	-	Római jog
			Logika
			II. évfolyam
Politikai gazdaságtan	12	-	Politikai gazdaságtan
Államjog	18	6	Filozófia
Büntetőjog	18	-	Büntetőjog
Polgári jog	18	-	Polgári jog
Statisztika	12	-	Statisztika
Szervezés	6	-	Államigazgatási jog
			III. évfolyam
Filozófia	18	-	Etika
Államigazgatási jog	18	6	Államigazgatási jog

18
18

Büntetőjog
Polgári jog

Büntetőjog
Polgári jog
Családi jog
Bevezetés a pszichológiába

IV. évfolyam

Állam- és jogelmélet
Pénzügyi jog
Büntetőeljárás jog
Polgári eljárásjog
Szociológia

V. évfolyam

Tudományos szocializmus
Nemzetközi jog
Munkajog
Mezőgazdasági jog
Kriminallisztika

Megjegyzések: 1. Félévenként 12 hét képzési időt vesz alapul a tanterv. Ennek alapján a félévi órakeret heti óraszámai:
6 órakeret + heti 0,5 óra^x
12 órakeret = heti 1 óra
18 órakeret = heti 1,5 óra
24 órakeret = heti 2 óra
30 órakeret = heti 2,5 óra

2. A tantervi utasítás lehetővé teszi, hogy a megállapított félévi órakeretben tartsanak fakultatív gyakorlati órákat.

^xHeti félóra helyett, kéthetenként egészórás foglalkozások kerülnek megtartásra.

jelenleg is folynak, azt a követelményt szem előtt tartva, hogy a szocializmus magasabb szinten való építése, a tudományos-technikai forradalom kibontakoztatása a képzettség növelését igényli minden területen. "Mivel a tanulást nem lehet az iskolapadokban a diploma megszerzésével befejezni, a képzés időszakában kell olyan szilárd és széles alapot adnunk, amelyre a munka melletti tervszerű önképzés és szervezett továbbképzés egész rendszere organikusan ráépülhet."^{31/}

JEGYZETEK

- 1/ XIII. International Congres of Historical Sciences Circular, Commission International pour l'histoire des Universités, Moscow 1970. 15. p.
2. Frédéric Gaussen: A régi és az új egyetemi rendszer mezején. Le Monde 1970. XII. 10, 11. sz.
- 3/ A Magyar Szocialista Munkáspárt X. Kongresszusa, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970. 188. p.
- 4/ Polinszky Károly: Feladatok a MSZMP X. Kongresszusa után, Felsőoktatási Szemle, 1971. 4. sz. 196. p.
- 5/ Polinszky Károly: i.m.: 193, 194. p.
- 6/ Kari Tanácsi jegyzőkönyvek /1945. június 12, augusztus 1./
- 7/ Magyar Közlöny 1945. 141. sz.; Az esti munkástanfolyam, illetve munkásszeminárium működését a korabeli dokumentumok felhasználásával részletesen feldolgozta Gergely Ernő: A budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán szervezett kétéves esti munkástanfolyam c. tanulmányában, Jogtudományi Közlöny, 1970. 11. sz. 584-591. p.
- 8/ V.ö.: 1929: XXX. tc. 65. §-val, Magyar Törvénytár, Bp. 1930. 379-381. p.
- 9/ Magyar Közlöny 1947. 121-122. sz.

- 10/ V.ö.: Gergely Ernő: i.m.: 586 p.
- 11/ A munkástanfolyamra vonatkozó adatokat lásd még bővebben:
Bencze György: Az egyetemi hallgatók helyzete és jogviszonyainak fejlődése - az alapítástól napjainkig - különös tekintettel a jogi karra, Budapest, 1961. 75 p. /gépirat/
- 12/ V.ö.: Horváth Pál: Reformtörekvések a szocialista egyetem kialakításáért /1945-1970/, Állam- és Igazgatás, 1970. 7. sz. 649-651 p.
- 13/ Vigh József: A jogászképzés tizenegy éve a statisztikai adatok tükrében /1945-1956/, Felsőoktatási Jegyzetellátó, Budapest, 1958. 46. p.
- 14/ Ez az intézmény az 1953/54-es tanévben szűnt meg. V.ö.:
Kádár Miklós: A szocialista jog Állam- és Jogtudományi Karon folyó oktatásának fejlődése és a tudományos munka eredményei a felszabadulás után. Felsőoktatási Szemle, 1960. 11. sz. 664 p.
- 15/ Szabó Imre: A jogászképzés feladatai, Jogtudományi Közlöny, 1948. 19-20. sz. 354-356 p.; Lásd még,
Katona Zoltánné: Az egyetemi jogi oktatás reformja, Állam- és Közigazgatás, 1950. 12. sz. 809-819 p.
- 16/ V.ö.: Világhy Miklós: Felsőoktatásunk 10 éve, Felsőoktatási Szemle, 1955. 7. sz. 156. p.
- 17/ Héberger Károly: Az esti és levelező oktatás néhány kérdéséről, Felsőoktatási Szemle, 1954. 9. sz. 407. p.
- 18/ Oláh Gábor: Elkészült jogászképzésünk új tanterve, Felsőoktatási Szemle, 1954. 7-8. sz. 361-366 p.
- 19/ ELTE Egyetemi Tanácsi jegyzőkönyvek /a továbbiakban: ELTE ETj. 1960-1961. tanév, 549 p.
- 20/ Irányelvek oktatási rendszerünk továbbfejlesztésére. /1960. szeptember 4-én./ A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány által megbízott Iskolai Reformbizottság.

- 21/ ELTE Állam- és Jogtudományi Kar iratai /a továbbiakban ELTE ÁJK iratai/. Esti-levelező tagozat oktatási formái, ad DK 84/1968. u.i.: Taligás Lajos: Az esti-levelező tagozat helyzete.
- 22/ ELTE ETj 1961-62. tanév, 615 p.
- 23/ ELTE ÁJK Kari Tanácsai jegyzőkönyvek /a továbbiakban ELTE ÁJK KTj/ 1962-63. tanév, 1963. V. 18., 6. rendes ülés.
- 24/ ELTE ETj. 1960-61. tanév, 551.p.
- 25/ ELTE ÁJK KTj 1963-64. tanév, 1964. IV. 6., 4. rendes ülés.
- 26/ ELTE ÁJK KTj. 1966-67. tanév, 1967. V. 9., 5. rendes ülés. V.ö.: Sáránci Imre: A szocialista jogászképzés helyzete, módszerei és aktuális feladatai. Klny. Budapest, 1967. 5-7.p.
- 27/ ELTE ÁJK iratai. Esti-levelező tagozat oktatási formái, ad DK 84/1968.
- 28/ ELTE ÁJK iratai. Esti-levelező tagozat oktatási formái. A felsőoktatás nappali tagozaton kívüli képzési rendszerének főbb problémái és megoldásuk főbb irányai, 1969 /gép-irat/
- 29/ ELTE ÁJK KTj 1969-70. tanév, 1970. VI. 9. rendes ülés, 1970-71. tanév, 1971. II. 16., 3. rendes ülés.
- 30/ Az esti tagozatos oktatás hiányosságaival, s a megoldásra váró feladatokkal is foglalkozik Kovács Kálmán: De quelques problèmes actuels de la formation des juristes en Hongrie et en particulier de l'enseignement normal de jour a la Faculté de Droit de Budapest c. tanulmányában.
- 31/ Polinszky Károly: i.m. 194 p.

Die Entwicklung der juristischen Bildung
an der Abendfakultät der Budapester Universität /1945-1970/
/Zusammenfassung/

1. Der Aufsatz wünscht ein engeres Gebiet des Unterrichtsystems der Universitäten in den vergangenen zweieinhalb Jahrzehnten, die Entwicklung des Abendkurses an der Juristischen Fakultät der Budapester Universität zu erörtern. Mit Hinsicht auf das eingesandte schriftliche Material beabsichtige ich nur eine kurze Zusammenfassung zu geben.

In der Entwicklung der Abendfakultät für Staats- und Rechtswissenschaften können in der erwähnten Periode vier Abschnitte unterschieden werden.

Den ersten Abschnitt bildet die im Herbst 1945 eröffnete zweijährige Periode des Arbeiterkurses, beziehungsweise der Abendfakultät für Arbeiter.

Den zweiten Abschnitt bildet die im Studienjahr 1947-48 für Werktätige eingeführte Abendfakultät, an die im Jahre 1951 das Fernstudium geknüpft wurde. Später trat das Fernstudium in den Vordergrund und im Jahre 1955 wurde die Abendfakultät vorübergehend eingestellt.

Der dritte Abschnitt dauerte von 1960 von der Durchführung des Regierungsprogramms das die Weiterentwicklung des Unterrichtssystems zum Ziel setzte, bis 1967 und schließlich folgt,

der vierte Abschnitt, der uns von den Änderungen in der Struktur des Unterrichts bis zu den heutigen Aufgaben führt.

2. In dieser Gliederung spiegelt sich zugleich, die Tatsache wider, daß die Schaffung der Abendfakultät und des Fern-

unterrichts, beziehungsweise die Modernisierung ihrer Formen die Folge einer Entwicklung der gesellschaftlichen Bedürfnisse war.

Das Ziel des zweijährigen Arbeiterkurses war, die Verwaltung mit solchen Mitgliedern der Arbeiterklasse aufzufrischen, die infolge ihrer Eignung fähig sind, im Staatsapparat die demokratische Denkungsart und Amtsverwaltung zu sichern. Die zwei Arbeiterkurse haben ihre Aufgaben erfolgreich erfüllt und übergaben ihren Platz der Abendfakultät, die so wie der Direktkurs, den regelmäßigen Besuch der Vorlesungen und Seminare obligatorisch vorschrieb. Die gleiche Bildung in den einzelnen Unterrichtsformen ermöglichte, daß sich die Hörer der Abendfakultät, in der Praxis behaupteten und in den ausgesprochen juristischen Berufen den entsprechenden Kader-Nachwuchs sicher-ten.

Die Unterrichtsreform in den fünfziger Jahren und die Zusammenfassung der früheren Erfahrungen rechtfertigten die Einführung des Fernstudiums mit dem Anspruch, daß ohne aus der Produktion auszufallen, mit weniger Gebundenheit und mehr Selbständigkeit unterrichtet werden soll. Die Vorteile dieser Unterrichtsform brachten mit sich, daß die Abendfakultät vorübergehend eingestellt wurde.

Vom Jahre 1960 wurde im Sinne der Richtlinien der Regierung die Trennung dieser zwei Unterrichtsformen vollzogen. Diese Maßnahme hat die weitere Zukunft bestimmt und bildet auch heute noch die Grundlage der beiden Studien für Werktätige. Die in der Universitätsstadt wohnenden Hörer studieren fünf Jahre lang an der Abendfakultät, nehmen dreimal wöchentlich an

Vorlesungen und praktischen Übungen obligatorisch teil. Die Anforderungen des Lehrplans und der Prüfungen sind - außer dem Sprachunterricht - die gleichen wie beim Direktkurs.

Die weitere Erhöhung des Bildungsniveaus und vom Jahre 1960 die ansteigende Hörerzahl, welche die gesellschaftlichen Ansprüche übertraf, warf immer neuere Probleme auf.

Bis 1964 beendeten nämlich das Justizministerium, die Generalstaatsanwaltschaft und jene Ministerien, die weniger Juristen beanspruchen, die juristische Ausbildung ihrer Angestellten und es meldeten sich hauptsächlich nur Werktätige, die dem Innenministerium und der Abteilung des Ministerrates für Ratsorgane unterstehen. Diese Organe sandten die Hälfte der erhöhten Hörerzahl, während die übrigen Hörer in solchen Berufen arbeiteten, zu denen keine juristische Qualifikation erforderlich war.

Die erwähnten Umstände, ferner die Änderungen in der Struktur der Juristenbildung: die Einführung der Studienzweige vorläufig nur beim Direktstudium, die steigende Bedeutung der intensiven Unterrichtsformen rechtfertigten die wiederholte Überprüfung der Abendfakultät.

Auf Initiative des Ministeriums für Bildungswesen haben im Jahre 1968 die Lehrstühle unserer Fakultät, wie auch die anderen juristischen Fakultäten Analysen angefertigt. Zur konsequenten Verwirklichung dieser Erfahrungen und Vorschläge in der Praxis macht das Ministerium auch gegenwärtig ernste Anstrengungen.

3. Die zeitgemäße Weiterentwicklung unserer Juristenbildung an der nunmehr fünfundzwanzigjährigen Abendfakultät ist

auch weiterhin eine wichtige Aufgabe der heutigen Bildungspolitik der Universität. Diese Unterrichtsform hat mit ihren Ergebnissen und Fehlern im wesentlichen ihre Aufgabe erfüllt. Obwohl der Abendunterricht in der Struktur der Hochschulbildung an Bedeutung verlor, hat er auch heute noch eine gesellschaftliche Funktion. Die Anforderungen der heutigen zeitgemäßen Universität gegenüber müssen deshalb auch an der Abendfakultät verwirklicht werden. Die Einführung der intensiven Unterrichtsformen, die ein besseres Erlernen des Lehrstoffes sichern und eine gleichzeitige Verminderung der Hörerzahl sind wichtige Aufgaben der nächsten Jahre. Dieser Standpunkt kam auch an den Konferenzen zur Geltung, die an der Fakultät im Frühjahr 1971 in diesem Themenkreis gehalten wurden. Die stufenweise Verminderung der Hörerzahl - früher 200-300 heute 120 - und mit einer weiteren Reduktion gerechnet ist eine solche Tendenz, die unbedingt zur Näherung des direkten und der Abendstudien führt und die Erhöhung des Niveaus mit sich bringen kann.

Development of the education of Law in the
evening courses of the Budapest University
/1945 - 1970/
/Summary/

1. The present study surveys a narrower field of the Hungarian educational system during the past two and a half decades, i.e. the development of the education of Law in the evening courses at the Budapest University.

In the development of the education given at evening courses in the above period four phases can be distinguished.

The first one comprises the history of the two-year workers evening course: the so-called workers university established in autumn 1945;

The second one is an evening course for people engaged in gainful employments, introduced in the academic year 1947-48, which in 1951 was enlarged by a correspondence course. The latter soon became prevailing, so that in 1955 the evening course was temporarily closed down.

The third period began by the government's programme in 1960 further developing the educational system in Hungary, and lasted as long as 1967; and finally

The fourth period is that of changes in the structure of education and including the tasks of the present.

2. This division at the same time reflects that the initiation of new forms of education, i.e. the updating of its different forms, has been the function of needs brought up by a social reality.

The tasks of the two-year workers' course was supposed to replace the public administration with members of the working classes both qualified and apt to ensure the transaction of

affairs in a democratic way. Having served its purpose, the two-year workers' course was relieved by the evening extension. The evening extension adopted the system of the day-course, giving compulsory lectures and seminars. The education on identical level of both courses aimed at forming efficient lawyers.

The educational reforms of the fifties, the evaluation of earlier experiences, as well as the requirement that legal careers should be formed without being taken off their jobs, and that within more informal frames, relying on the independent, individual work of the students. The obvious advantages of this system caused the evening course to cease temporarily.

From 1960 on, however, following the guiding principles given by the Hungarian government, the two courses have been separated. This form has become determinant, and the structure thus developed has still served as a basis for the form of education other than day-school. Students living at the residence of the university, make studies for five years. They attend compulsory lectures and practical lessons three times a week. The curriculums of studies, and the examinations required are the same as those at the day-school, - except language lessons.

Yet, the further increasing of the level of education, as well as the increase of the number of candidates not justified by social needs brought up new problems. Namely, by 1964 the Ministry of Justice, the Chief Prosecutor's Office, as well as the portfolios necessitating less lawyers, finished their schooling programmes, and by that time only schooling of organs

under the supervision of the Ministry for Home Affairs, and the Department for Council Organizations of the Ministers' Council was going on. The places required by these organs, on the other hand, did not cover more than half of the places available, while the rest of the students had been engaged in working fields not necessitating legal qualification,

The above circumstances, as well as the changes performed in the structure of legal education: let us mention only the introduction of sectoral instruction - so far only in the day-school -, the prominence of intensive educational forms accounted for the repeated revision of the evening course education.

At the initiation of the Ministry of Education the chairs of this faculty, similar to other faculties, made analyses of methods in 1968. The administration of education has made serious efforts to carry out consequently these experiences and proposals into effect.

3. All these facts indicate that the improvement of the forms of legal education beside day-school which look back upon a quarter of a century has been a not negligible task of our policy of higher education. This form of education, with all its results and defects, has served its purpose. In spite of the fact that the significance of evening education has decreased within the structure of higher education, it still has a social function of importance. Thus, the evening education has also to meet the demands raised for the up-to-date university education of our days.

The staff conferences held in this subject in spring 1971 reflected this very standpoint.

The gradual decrease of the number of evening students - the number of admissions is now 120, as compared to 200-300 in the former years - while maintaining the necessity of further reduction, is a trend which definitely serves the rapprochement of the day -, and evening courses, and may result in a higher level of education.

MÁSODIK RÉSZ

A levelező oktatás fejlődése az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán /1951-1970/

R é v é s z T a m á s

A fejlődéskor oktatás területén elévülő albizottság 7 tétel

Szocialista felsőoktatásunk elmúlt huszonöt esztendejének története^{1/} lényegében legfelsőbb szintű oktatási strukturánk szakadatlan korszerűsítésének, javításának története. Visszatekintve a mögöttünk álló negyedszázadra, megállapíthatjuk: az oktatási reformok kidolgozását és megvalósítását mindig a társadalom ilyen irányú igényei vetették fel. Az egyre növekvő igények joggal követelték egyetemi oktatásunk színvonalának állandó, folyamatos emelését.

A Magyar Szocialista Munkáspárt X. Kongresszusa határozatában az állami oktatás kérdéseivel is foglalkozott. "A Kongresszus megállapítja, hogy oktatási rendszerünk magasabb színvonalra emelése a társadalom szocialista fejlődésének egyik fő követelménye. Ezért szükséges, hogy a párt és a kormányzat vezető szervei vizsgálják meg az állami oktatás egész rendszerét, s gondoskodjanak megfelelő irányú továbbfejlesztéséről".^{2/}

Az állami oktatás komplex elemzését célzó határozat végrehajtásának irányítására Főbizottság alakult, mely kidolgozta a vizsgálat elveit és céljait, valamint a megközelítési irányokat.

A felsőfokú oktatás területét elemző albizottság 7 téma

kidolgozását tűzte ki célul,^{3/} köztük - az oktatás-nevelés kérdéskörén belül - az esti-levellező oktatás koncepcionális, metodikai problémáinak kimunkálását is.

Ugy gondoljuk e munkához szerény adalékkal szolgálhatunk midőn az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán husz esztendeje folyó levelező oktatás fejlődését vázoljuk.^{4/}

A levelező oktatás bevezetése

a/ A levelező oktatást hazánkban 1951-ben a Minisztertanács rendelettel intézményesítette /128/1951./VI.17./ MT sz.r./. Az 1951/52-es tanévtől induló oktatási forma célja az volt, hogy "szocialista építésünk számára a műszaki, gazdasági, államigazgatási és kulturális munka területén működő dolgozókból, gyakorlati munkából való elvonásuk nélkül felsőfokú képzettséggel rendelkező kádereket képezzen."^{5/}

A Minisztertanács rendeletét végrehajtandó a közoktatásügyi miniszter a többi között a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán is lehetővé tette a levelező oktatást.^{6/} A levelező jogászképzés tanulmányi idejét a miniszteri rendelet öt évben állapította meg.

b/ A Karon 1951/52-ben 76 levelező hallgató három csoportja kezdte meg tanulmányait.^{7/} Az ötvennyolc budapesti hallgató felkészülését kéthetenként kötelező konzultációkon biztosította a fakultás, míg a 16 vidéki hallgató az instruktori rendszerben készülhetett fel a vizsgákra.^{8/} A levelező hallgatók lendülete^{9/} a tanulmányi munkában - úgy tűnik - az első

év nekibuzdulása után, némiképp lefékeződött. A korabeli Kari iratok vizsgálata mindenképpen e jelenséget mutatja.

A levelező oktatási forma Kari tapasztalatait^{10/} - erényeit és hiányosságait - a Kari tanács 1953. április 15-én vitatta meg. A referátumot Szabó Imre és Nizsalovszky Endre egyetemi tanárok készítették el. A két professzor "A levelezőoktatás kérdéseiről" szóló jelentésben a levelező szemináriumok és konferenciák egyes káros, nemkívánatos jelenségeit összegezve megállapítja: "már az első szemináriumokon igen magas volt a hiányzás, s a javulás ezen a téren csak a tanév végére vált nyilvánvalóvá." Ez a jelenség pedig csaknem a régi "mezei" jogászképzést idézte, hiszen a szemináriumokon a hiányzás 33%-os, a konferenciákon 20%-os volt.^{11/}

A fenti problémán kívül gondot okozott az is, hogy a foglalkozásokon megjelenő hallgatók felkészültsége nem felelt meg a követelményeknek. "Valamennyi szemináriumon, de még a konferenciák alatt is a hallgatók többségénél kiütközik a folyamatos tanulás hiánya" -állapította meg a jelentés. Ennek megfelelően a foglalkozások a tartalmi kívánalmaknak nem tudtak megfelelni. "A konferenciák és szemináriumok közül csak azok voltak színvonalasak, amelyekre a hallgatók megfelelően felkészültek... Egyes konferenciák; pl. Egyetemes Jogtörténetből, főleg az anyag magyarázatából álltak."^{12/}

A levelező hallgatók tanulmányi munkájának hiányosságait a későbbi vizsgaidőszakok eredményei sem tükrözték oly mértékben, mint erra számítani lehetett volna.

Az e tagozat ügyeivel foglalkozó oktatási osztály^{13/} ve-

zetője a dékánhoz küldött feljegyzésében^{14/} hangsúlyozta: "A vizsgák tapasztalata azt mutatta, hogy a II. éves hallgatók eredményei jobbak, felkészültségük alaposabb. Míg az I. éves hallgatók vizsgaátlaga 3,3, addig a II. éveseké 4,1. A hallgatók jobb eredményeket értek el, mint amelyet a szemináriumok, konferenciák tapasztalatai" sejtetni engedtek.

c/ A viszonylagosan jó vizsgaátlag azonban nem terelte el a figyelmet a levelező oktatás módszertani kérdéseinek tisztázatlanságáról. Sőt néhányan éppen e tényezőre hívták fel a figyelmet. "Nagy mértékben megnehezíti a hallgatók munkáját az a tény, hogy a levelező oktatás módszerei még nincsenek kialakítva, pedig az oktatás eredményessége ebben az oktatási formában elsősorban a helyes módszerektől függ."^{15/}

Szabó Imre professzor a kari tanács ülésén kifejtette: "Nem adunk technikai értelemben a tanulási módszerekben semmi segítséget a hallgatóknak ... A módszeren kívül a konferenciák és az instruktorok kérdésében sem tettünk semmit. Nem vizsgáltuk meg, hogy eléggé rugalmasak vagyunk-e a levelező oktatásnál. Sok olyan elvi módszertani probléma van, amellyel még nem foglalkoztunk."^{16/}

A tanácsülés egyetértett e nézettel, s bizottságot küldött ki a módszertani kérdések megoldására. A bizottság ilyen irányu munkájának szükségességét ez idő tájt két jelentős tényező is indokolta. A levelező oktatásban résztvevők számarányának növekedése az 1953/54-es tanévben^{17/} majdnem a 100%-ot érte el. A növekedést a fokozódó kaderszükséglet is indokolta. A létszám növekedése természetesen oktatási módszertani kérdése-

ket is felvetett. Ugyanakkor 1954-ben a levelező tagozat előtérbe kerülése, s a felnőtt jogászképzésben kivivott egyeduralma is sürgetően követelte az oktatási formák módszereinek kidolgozását.

A levelező tagozat helyzetének alakulása

a/ Az 1954-es esztendő a levelező oktatás jelentős, eseményekben gazdag időszaka volt. A felnőtt jogászképzés két, addig egyaránt fontos formája közül a levelező tagozat primátusának, sőt monopoliumának hangsúlyozásával az esti oktatás lényegében elsorvadt. E mesterséges halálnak komponensei között említhetjük az esti tagozaton erősen észlelhető lemorzsolódási folyamatot, tárgyi és személyi feltételek hiányát stb. A minisztérium előadója írta: "A tapasztalatok alapján már össze tudjuk hasonlítani egymással az esti és a levelező oktatást... A mérleg általában a levelező oktatás javára dőlt el.^{18/}

b/ S a szavakat tettek követték. Az Oktatásügyi Miniszter a 854/8551-32/1954. sz. utasításával a Karon az esti tagozat I. évfolyamát megszüntette és elrendelte az esti tagozat I. évfolyamára felvett hallgatóknak a levelező tagozatra való átirányítását.^{19/} Az utasítás a mutatkozó hiányosságok kiküszöbölését és az oktatás színvonalának emelését tűzte ki célul. Egyben kimondta: 1. A levelező oktatás tanulmányi idejének minden szakon legalább egy évvel hosszabbnak kell lennie, mint a nappali oktatás össztanulmányi ideje.

A levelező oktatás tantervei a nappali oktatás tantervére

épülnek. A tanterveket úgy kell elkészíteni, hogy az egyéni és a kötött foglalkozások a tudományegyetemeken a heti 16-18 óránál ... ne igényeljenek többet.^{20/}

Az utasítás 4/b pontja a fakultatív foglalkozásokat részesítette előnyben a kötött, kötelező órákkal szemben. A jogi karokon^{21/} félévenként egy konferencia tartását írta csupán elő. A miniszteri utasítás megszüntette az instruktori rendszert s helyette egyetemi székhelyeken konzultációs központok szervezését rendelte el. A központok feladataként a levelező hallgatók tanulmányainak segítését jelölték meg.^{22/}

c/ A Kar dékánja az 1954/55-ös tanévet már e rendelkezéseknek megfelelően indította be. Egyidejűleg tájékoztatta a minisztériumot a levelező hallgatók tanulmányi idejének megállapítására^{23/} vonatkozó kari álláspontról^{24/}, valamint a levelező oktatás adminisztrációjának egyszerűsítésére kialakult kari elképzelésekről.^{25/}

A legfontosabb feladat azonban az új tanterv elkészítése volt. A dékánt e munkában a Módszertani Bizottság támogatta. Az elkészült és az Oktatási Minisztériumba felterjesztett tantervi javaslat alap- és átmeneti tantervre tagozódott.^{26/} A tervezet egyébként a délelőtti tagozat tantervére épült azáltal a változtatással, hogy a politikai gazdaságtan oktatását 2 félévben állapították meg a délelőtti tagozat négy féléve helyett, a logikát pedig e tagozaton nem oktatták.

A levelező oktatás módszerei

a/ A legsürgetőbb intézkedések megtétele után a Módszertani Bizottság 1954. november 13-án tartott ülésén foglalkozott újra a levelező oktatás módszertani kérdéseivel.^{27/}

A bizottság tagjai megállapították, hogy a levelező tagozat oktatásának és a hallgatók tanulmányi munkájának módszereit az elmúlt években nem dolgozták ki, s hangsúlyozták oly módszerek kikísérletezésének fontosságát, amelyek eredményesen segíthetik a hallgatók felkészülését.^{28/}

A megfelelő módszerek felkutatásának nehézségét fokozta a levelező tagozat létszámának erőteljes növekedése.^{29/} A bizottság abból az alapelvből indult ki, hogy a levelező oktatás rendjében a hallgatók önálló munkája, az egyéni tanulás áll a főhelyen.^{30/} Az oktatás folyamán a hallgatóknak éppen e tevékenységét kell segíteni, támogatni, elsősorban a tankönyvekhez, jegyzetekhez csatolt utmutatókkal, s ezek időben való biztosításával. "Az utmutatók célja az, hogy a hallgatókat segítsék a rendelkezésükre álló idő helyes felhasználásában, a tankönyv vagy jegyzet használatában."^{31/}

A levelező oktatásban a közvetett formák mellett az oktatók közvetlen foglalkozások keretében is segítették e tagozat hallgatóit. Az Oktatási Miniszter utasítása alapján ugyan 1954-től a hallgatók tárgyanként egy félévben csak egy kötelező konferencián vettek részt^{32/}, ám az egyetem a fővárosi hallgatók részére fakultatív foglalkozásokat szervezett. Bár ezek látogatása önkéntes volt, a budapesti hallgatók mégis szép

számban jelentek meg a foglalkozásokon. Nyilvánvaló, hogy ezzel a Budapesten lakók előnyösebb helyzetbe kerültek a nem éppen kisszámú vidéki kollégáikkal szemben.^{33/}

A Módszertani Bizottság joggal vetette fel - az egyenlőtlenségeket megszüntetendő - a vidéki fakultatív előadások szervezésének gondolatát. Erre az oktatási csatornára már pusztán azért is szükség volt, mert a jelek szerint a levelezők az oktatás más formáitól idegenkedni látszottak. "A konzultációk iránt érdeklődés nem mutatkozik. A hallgatók egyáltalában nem élnek azzal a lehetőséggel, hogy személyesen, telefonon vagy levélben megkereshetik a tanszékeket, hogy kérdéseikre választ kapjanak."^{34/}

A Bizottság javaslata azonban hosszú ideig nem valósult meg.

b/ A levelező oktatás strukturája pár évre megmerevedett. A szaksajtóban több elemző cikk is napvilágot látott, hangot adva a változtatás, a javítás igényének. A szerzők többsége keveselte a levelező konferenciák súlyát az oktatásban. Király Tibor a többi között kifejtette: "A levelező hallgatók oktatásának legfontosabb formája a tankönyveknek, illetőleg a jegyzeteknek a rendelkezésükre bocsátása megfelelő utmutató kíséretében ... ezekkel minden hallgatónak magának kell megbirkóznia ... az írott szóban kifejtett tanítást ki kell egészíteni az eleven szóval történő tanítással."^{36/} A hallgatók azonban éppen az élő szó általi oktatást nélkülözték. Többen támogatták azt a nézetet, mely hangoztatta: a "Budapesten lakó hallgatók számára általános oktatási formává az előadásokat kelle-

ne tenni, az előadások látogatását bizonyos mértékig kötelezővé tenni ... A vidéki centrumokban /az országban lenne ilyen 3-4/ félévenként 1 1/2 - 2 napra összegyülnének a levelező hallgatók. Kiszállna oda a tárgy egyetemi oktatója és három vagy négy félnapon ét előadást tartana a tananyagból ... a hallgatóknak körülbelül négyszer^{37/} kellene összegyülniük."^{38/}

Bármennyire ésszerűek és jövőbe mutatóak is voltak azonban ezek a javaslatok, a megvalósulás még váratott magára. Az ekkor s ezután napvilágot látott tantervek még nem tették magukévá ezeket az elképzeléseket.^{39/}

Az oktatási reform és a levelező oktatás

a/A magyar oktatásügy koncepcionális kérdéseinek komplex kimunkálására a Magyar Forradalmi Munkáspárt Kormány 1960-ban Iskolai Reformbizottságot hozott létre.

A Bizottság által kidolgozott "Irányelvek"^{40/} állást foglaltak az esti oktatási forma ismételt bevezetése mellett, ugyanakkor hangsúlyozták a levelező hallgatók oktatása terén a színvonal további emelésének szükségességét is. A Művelődésügyi tárca acceptálva a Reformbizottság javaslatait, 1960-ban utasítást adott ki^{41/}, melynek leglényegesebb rendelkezése az esti tagozat újrafelállítása és a levelező tagozattól való különválasztása volt. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a Kar a két oktatási forma differenciálását még 1953-ban megkezdte. Az 1959/60 tanév tanrendje szerint a levelező oktatás színvonalának emelése érdekében a levelező tagozatu hallgatóknak az

1959/60 tanévtől kezdődően kötelező foglalkozáson /előadásokon, szemináriumokon stb./ kell résztvenniük.^{42/}

Az Egyetem székhelyén lakó hallgatók az Egyetemen, az Egyetem székhelyén kívül lakó hallgatók megyénként egy vagy két helyen a Magyar Jogász Szövetség közreműködésével szervezett "konzultációs központok"-ban vettek volna részt a kötelező előadásokon és a szemináriumi gyakorlatokon.

E Kari intézkedésekről tett jelentések^{43/} szerint a kötelező esti "előadásokat és gyakorlati foglalkozásokat sokan látogatták és a Kar megállapítása szerint ez a rendszer nagyban elősegítette a levelező oktatás színvonalának emelését." Ugyanakkor a vidéken lakó hallgatók részére tervezett konzultációs központok anyagi fedezet hiánya miatt nem kezdhették meg működésüket, így ezek a hallgatók továbbra is csak a félévenként egyszer tartandó konferencián vettek részt.

Az esti tagozat újra felállításával^{44/} az állam- és jogtudományi karok jelentős lépést tettek a levelező hallgatók és az egyetem közötti kapcsolat megszilárdítására azáltal, hogy ismét bevezették az egyetem székhelyén vagy ennek környékén lakó hallgatók részére az esti előadásokat.

A vidéki hallgatók és az egyetem közötti viszony erősítése, a levelező oktatás konzultációs központokban való megszervezése égető feladat volt ebben az időben. E központok felállításával egyenlithettük ki "azt a különbséget, ami az egyetem székhelyén lakó levelező^{45/} hallgatóknak a felkészülés terén mutatkozó előnyös és a másutt lakók hátrányos helyzete között mutatkozott."^{46/}

b/ Az oktatási rendszerünk továbbfejlesztése érdekében kidolgozott Irányelvek nagy jelentőséget tulajdonítottak a levelező oktatási-szinvonal emelésének. A Kar 1960/61 évi munkatervében szintén sulyozottan foglalkozott a "levelező problémák" megoldásával. A Kari Tanács pedig 1961. február 24-én tartott III. rendes ülésén tárgyalta e kérdést.^{47/} A tanácsülésre a dékánhelyettes terjesztett elő jelentést az esti és a levelező tagozat helyzetéről.^{48/}

Jelentés megállapította: "Az esti és a levelező tagozat hallgatóinak tanulmányi eredményei nem kielégítőek. Nem érik el a hármas átlagot az I. és II. évfolyamon, továbbá az államvizsgálóhoz sem."^{49/} A rossz eredménnyel azonban - legalább is a levelezőknél - nem lepődhetünk meg. A jelentés maga is önkritikusan beismerte: "A vidéki levelező hallgatók az írásbeli anyagon kívül gyakorlatilag semmi segítséget sem kaptak a tanulmányaik során. A konferenciák nem töltik be a tanulás előkészítésének a szerepét."^{50/}

A fakultás - a levelező hallgatók tanulmányi munkáját elősegítendő - konzultációs központok felállítására tett előterjesztést a minisztériumhoz. A Művelődésügyi Minisztérium nemcsak engedélyezte e központok megszervezését, de évi 161 000,-Ft-ot elő is irányzott költségfedezetként.^{51/}

A felállított konzultációs központokban nemcsak az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának a hallgatói, hanem a Pécsi és a Szegedi Tudományegyetemek Állam- és Jogtudományi Karának hallgatói számára is előírták a részvételt a kötelező foglalkozásokon, hetente egy alkalommal. A konzultációs központok felál-

litása és az oktatás megszervezése tehát mindhárom kar székhelyén kívül lakó hallgatóit /1456 hallgató/ érintette. Ezért a három dékán a Konzultációs Központok megszervezésére a Magyar Jogász Szövetséget kérte fel.

Az I. évfolyam hallgatók számára valamennyi megyei székhelyen, a II. évfolyam hallgatói számára - Komárom megye kivételével - 18 megyei székhelyen, a III. évfolyam hallgatói számára 15 megyei székhelyen^{52/}, a IV. évfolyam hallgatói számára pedig 11 megyei székhelyen^{53/} 1961. március hó 1-én kezdődött meg a levelező oktatás.^{54/} A konzultációs foglalkozások oktatását az egyetemeken oktatói mellett a területi bíróságok, ügyészségek, tanácsok, ügyvédi kamarák legképzettebb jogászaik vállalták.

A levelező oktatás új módszere előrelépést jelentett az előző időszakokban alkalmazott módszerekkel szemben. Az 1961. június 27-én kiadott új tantervi szabályozás^{55/} aláhuzta: a levelező hallgatók tanulmányi munkájának megkönnyítése érdekében a konzultációs központokat továbbra is működtetni kell." Az utasítás e kitétele természetesen nem jelentette azt, hogy a központok munkája minden igényt kielégítő lett volna. A levelező hallgatók tanulmányi eredményének átlaga sem erről árulkodott, hiszen a levelező tagozatot látogatók közül mindössze 27% tett időben eleget vizsgakötelezettségének; a többi elmaradt, illetve megbukott.^{56/} A gyenge eredménynek több oka volt, ambíció, képesség hiánya, rohamtanulás stb.

A levelező hallgatók tanulmányi színvonalának emelése érdekében 1962 tavaszán kari tanácsülésen tárgyalták az esti és

levelező tagozat helyzetét.^{57/} A minisztérium véleményét tolmácsolva László Tivadarné a vitában kijelentette: "Megítélésem szerint a konzultációs központok még nem töltik be teljes mértékig szerepüket, s ezért javítani kell munkájukat. Rendszeresen kell ellenőrizni a konzultációs központokat és a helyszínen segítséget nyújtani."^{58/} E nézettel a tanácsülés több résztvevője is egyetértett,^{59/} s ezért elhatározták: A levelező hallgatók számára szervezett foglalkozásokat minden tanszék féléléveként legalább három konzultációs központban meglátogatja.

Mint hogy minden konzultációs központba mindegyik tanszék képviselői nem juthatnak el, gondoskodni kell arról, hogy látogatatlanul egy konzultációs központ sem maradjon.^{60/} A művelődésügy miniszter utasítása értelmében az egyes konzultációs központok felügyeletét az adott körzetért felelős kar látta el.^{61/}

A folyamatos ellenőrzés tapasztalatait summázva a budapesti kar dékánja leszögezte: A konzultációs központok munkáját mind az egyetemi oktatók részéről, mind a hallgatók részéről számos bírálat éri. A bírálat lényege abban foglalható össze, hogy a maguk területén kiváló gyakorlati szakemberek nem jó pedagógusok és zömmel az anyagnak csak azt a részét közvetítik, vagy kéri számon, amely részterületen maguk is specialisták. Feltehető, hogy az egyik tényező, ami miatt a levelező oktatás színvonala nem megfelelő,^{62/} a konzultációs központok színvonalának alacsony volta.^{63/} A konzultációs oktatási formával szembeni nagyfokú elégedetlenséget jelezte az a javaslat, mely egyenesen a konzultációs központok megszüntetését célozta.^{64/} Mások a képzési idő meghosszabbítását indítványozták.^{65/} A le-

velező oktatás reformját sürgetők harmadik tábora a megoldást a központok centralizálásában keresték.^{66/}

A levelező tagozatos képzés jelenlegi formájának kialakulása

a/ A levelező hallgatók még mindig meglehetősen alacsony tanulmányi színvonalának javítása céljából az 1964/65-ös tanévben mindhárom jogi kar tanácsa foglalkozott a levelező oktatás helyzetével. 1965 augusztusában pedig a Művelődésügyi Minisztérium Tudományegyetemi Jogi Kari Szakbizottsága tárgyalta e kérdést.

Az előzetes konzultációk, megbeszélések előkészítették a levelező tagozatu jogászképzés megreformálásának útját.

A későbbiek során e tárgyban megszületett miniszteri utasítás /49839/1965.VI.sz./ bevezette a már oly régen kívánt új módszereket az állam- és jogtudományi karok levelező oktatásába.

A fenti utasítás értelmében a levelező tagozaton a két féléves tárgyak tanulmányának, illetve oktatásának időtartama félévre, a négy és a három féléves tárgyaké pedig két félévre csökkent. Ezzel pedig "lehetővé vált, hogy a hallgatók egyszerre kevesebb tárgyat tanuljanak, amely nemcsak az elmélyültebb, a teljes tantárgy összefüggéseiben történő tanulmányozásának, de a folyamatos tanulásnak is egyik alapvető feltétele volt."^{67/}
A fenti tárgyakból a hallgatók félévenként 2-3 alkalommal 1-2 napos konzultációkon voltak kötelesek résztvenni. A konzultációk számának csökkentése a konzultációs központok redukálásátette lehetővé. Így biztosítható volt, hogy a foglalkozások zö-

mét egyetemi oktatók tartásuk. E szabályból következett, hogy minden levelező hallgató csupán saját karának konzultációján vehetett részt.

Az új módszerek bevezetése az 1965/66-os tanévben - egyelőre - csupán az I. évfolyamon valósult meg. Az I. évfolyam tanterve, illetve vizsgarendje az alábbiak szerint alakult:^{68/}

I. félév: Magyar jogtörténet	szigorlat az első félév végén
Egyetemes jogtörténet	szigorlat az első félév végén
II. félév: Római jog	szigorlat a második félév végén
Államjog	kollokvium a második félév végén

b/ A kar a 49839/1969. VI. sz. utasítás végrehajtásaként a levelező tagozat I. évfolyamu hallgatói részére Budapesten, Miskolcon és Győrött szervezett konzultációt.^{65/} Az 1965/66-os tanév I. félévében két tárgyból, a Magyar Állam- és Jogtörténet, valamint az Egyetemes Állam- és Jogtörténet c. tárgyakból három alkalommal 4-4 óra időtartamban tartottak foglalkozásokat. A konzultációkat minden alkalommal a tanszékek oktatói vezették.

A D.K. 382/1969. dékánhelyettesi körlevél a konzultációs foglalkozások rendjéről szólva megállapította: "A második konzultációs foglalkozás alkalmával ellenőrzést kell végezni, hogy a hallgatók elsajátították-e az anyagot olyan mértékben, ami az eredményes szigorlat letételéhez szükséges. Az ellenőrzés lehet szóbeli, vagy írásbeli."

Az elsőéves hallgatók a Római jog és az Államjog c. tárgyakból vizsgáztak.

c/ Az új módszerű levelező oktatás első évének tapasztalatait^{70/} a Kari Tanács az 1966. június 23.án tartott VI. rendes ülésén vitatta meg.

A tapasztalatokról^{71/} szólva hangsúlyozták: az új oktatási módszer eredményesebbnek tűnik, mint az előző volt. "Elsősorban a tanszéki oktatók közvetlen részvétele volt gyümölcsöző ... Lényegesen megnövekedett a félévközi ellenőrzések jelentősége ..., a második félévben már fokozottabban megvalósult a folyamatos tanulás."^{72/}

A tapasztalatokat összegező dékánhelyettesi jelentés megállapította: a reform hatásfoka fokozható. Ehhez azonban a szorgalmi időszak meghosszabbításán túl javasolta a foglalkozások óraszámának és idejének növelését, a kétnapos konferenciák bevezetését.

Az 1965-ös reform intézkedései azóta lényegében csak egyetlen jelentős vonatkozásban módosultak.^{73/} Az 1968/69-es tanévtől az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának levelező hallgatói számára a levelező konzultációk csak Budapesten, a kar épületében folynak.

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán a levelező hallgatók képzése kerekén két évtizedes multra tekinthet vissza. Az eltelt husz esztendő alatt jelentősen változott a levelező tagozat tanterve, s megváltozott a képzési formának a funkciója is.

A szocialista építés kezdetén a levelező oktatást azzal a céllal intézményesítették, hogy "biztosítsák a bevezetésekor jelentkező szakember-szükséglet kielégítését ... s lehetősé-

séget nyujtsanak diploma megszerzésére azoknak az embereknek, akik számára a régi rendszer nem tette lehetővé a magasszintű szakismeretek elsajátítását, és akik közül többen rátermettségük és politikai megbízhatóságuk következtében már jelentős pozíciót értek el, és beosztásuk igényelte a megfelelő diploma mielőbbi megszerzését."^{74/}

Megállapíthatjuk, a levelező oktatási forma létezésének első szakaszában - nagyban-egészben megvalósította a fent említett képzési célt. E célok azonban ma már általában túlhaladottak tekinthetők. Hazánkban ugyanis az állami, a gazdasági élet posztjain dolgozók az eltelt huszonöt éve alatt megszerezhették, s általában meg is szerezték a szükséges egyetemi végzettséget.

Másfelől pedig napjainkban egyre többen - és egyre több érvel - hangoztatják, hogy a nappali tagozatos képzés a jogi szakemberszükségleteket csanem teljesen ki tudná elégíteni.^{75/} Kétségtelen tény az is, hogy a levelező képzés nem volt képes követni az elmúlt évek nappali tagozatos jogi oktatás fejlődését, változásait.^{76/} az oktatás intenzívebbé válását.^{77/} A levelező hallgatók csekély óraszámában nem alkalmazhatók a tanulmányi munkát elősegítő általános és különös formák.^{78/} Ezek hiányában pedig a nappali és a levelező oktatás egyenértékűségéről beszélni sem lehet.

A több éves tapasztalat egyébként is azt igazolja, hogy a levelező tagozatra felvettek képessége, felkészültsége - legalábbis a felvételi vizsgákon elért pontszámokat tekintve - a délelőtti tagozatra bekerülőktől jelentősen elmarad. Jogos és ésszerű elgondolásnak tűnik a felvételi követelmények mércéjé-

nek emelése s ezzel párhuzamosan a levelező hallgatók létszámának további csökkentése, ezáltal s a tagozat jellegének megfelelő oktatási módszerek kidolgozásával biztosítható volna, hogy a két tagozat közötti színvonal különbség a minimálisra csökkenjen.

Nézetünk szerint a fent említett, kezdeti célok helyett csupán egy tényező, vagy inkább igény indokolhatja a levelező tagozat fenntartását.

S ez a humanitás, a társadalmi igazságosság igénye. Társadalmi fejlődésünk jelenlegi szakaszán ugyanis meg kell adni a továbbtanulási lehetőséget a vidékenlakó felnőttkorúaknak is, akik anyagi, családi vagy más ok miatt voltak kénytelenek munkát vállalni az érettségi után, de megfelelő adottságokkal rendelkeznek, s így egyetemi tanulmányok folytatására önállóan is képesek.

A levelező képzés a jogi karokon így csupán kivételes - s tegyük hozzá kislétszámú - képzési forma lehetne. A levelező tagozatos oktatás helyét, jelentőségét, szerepét és módszereit illetően még napjainkban is viták folynak. E kérdés, véglegesnek tűnő megoldásával állami szerveink ez idő tájt is foglalkoznak.

JEGYZETEK:

- 1/ Ennek ELTE vonatkozásait ld. Horváth Pál: Reformtörekvések a szocialista egyetem kialakításáért. /1945-1970/, Állam- és Igazgatás, 1970. 7. sz. 649. p.
- 2/ A Magyar Szocialista Munkáspárt X. Kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, 1970. 188. old.
- 3/ I. Az egyetemi-főiskolai struktúra
II. A felvételi és kiválasztási rendszer, az előképzettség
III. Az egyetemek, főiskolák belső szervezése
IV. Az oktatók kiválasztása
V. Az oktatás és nevelés
VI. Az egyetemek és más felsőfokú intézmények tudományos munkája
VII. Az egyetemek szerepe a továbbképzésben.
L. Dr. Polinszky Károly: Feladatok az MSZMP X. Kongresszusa után. Fels.0.Sz. 1971. 4. sz. 193. és köv. old.
- 4/ E témát részben érinti Dr. Vigh József: A jogászképzés tizenegy éve /1945-1956/ a statisztikai adatok tükrében. Bp. 1958.
- 5/ 128/1951. /VI.17./ M.T. sz.r. 2. §.
- 6/ 1400-95/1951. /VII.18./ KM számú rendelet a levelező oktatásnak az egyetemeken és főiskolákon való bevezetéséről szóló 128/1951. /VI.17./ MT számú rendelet végrehajtása tárgyában.
- 7/ Szilágyi Lajos: Egyetemi levelező oktatásunk néhány kérdéséről - Felsőoktatási Szemle 1953. 11. 511. oldal.
Hasonlóan vélekedett Világhy Miklós "Az állam és jogtudományi felsőoktatás időszerű kérdései c. cikkében. Társadalmi Szemle, 1956. 123. old.
- 8/ Az első félévben a hallgatók három tárgyból tettek vizsgát.
- 9/ Az eredmények - talán kissé irreálisan is - jó tanulmányi munkáról árulkodtak.

	I.cso- port	II.cso- port	III.cso- port	IV.cso- port	felmen- port tettek
Jogelmélet	4,8	4,6	4,3	4,1	4,5
Alkotmányjog	4,8	4,3	4,1	4,1	4,5
Magyar jogtörténet	4,5	4,3	4,1	3,4	4,2
Csoportátlag:	4,70	4,37	4,17	3,87	4,40

0.551 - 044/1952. d. sz. 7. oldal Tájékoztató a levelező hallgatók vizsgáiról.

- 10/ Ekkor már majd kétéves empirikus ismeret gyűlt össze a levelező oktatásról. Az 1952/53-as tanévben az immár két évfo- lyamos levelező hallgatók létszáma 290-re emelkedett.
- 11/ 855-8/7 - 1953. d. sz. ELTE ÁJK. 1953. ápr. hó 15-én VII. rendes tanácsülés: A levelező hallgatók tanulmányi és fegyelmi helyzetének megvitatása.
- 12/ Jelentés az esti és a levelező oktatás 1953/54 tanév I. félévi munkájáról. 4. oldal.
- 13/ A 128/1951. /VI.17./ MT. sz. r. 4. §-a külön levelező oktatási osztály felállítását határozta el.
Ez az osztály 1954-ben szűnt meg, amint arról dr. Világhy Miklós dékán kéziratos feljegyzése is tanuskodik: "a levelező osztály megszűnt és a tanulmányi osztályba olvadt bele." 855 - 84/1954.
- 14/ Feljegyzés a dékán elvtárs részére a levelező hallgatók vizsgáiról. Bp. 1953. II. 4. Jakab Zsuzsa lev. okt. oszt. vez.
- 15/ Szilágyi Lajos: Egyetemi levelező oktatásunk néhány kérdéséről. Felsőoktatási Szemle 1953. 11. sz. 511. oldal.
- 16/ 855 - 88 - 1953.d.sz. 1952/63. tanév 9. ülés. Jegyzőkönyv a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának 1953. IV.15-én tartott VII. rendes tanácsüléséről. 9. oldal.
- 17/ Jelentés az esti és a levelező oktatás 1953/54. tanév I. félévi munkájáról:
A levelező hallgatói létszám alakulása

	I.évf.	II.évf.	III.évf.	Összesen:
1953. I.1.	183	87	-	270
1954. VII.1.	169	84	-	253
1953. I.1.	294	194	88	556

- 18/ Héberger Károly: Az esti és a levelező oktatás néhány kérdéséről. Felsőoktatási Szemle 1954. 9. sz. 407. p.
- 19/ 855 - 87/1954. d.sz. körirat. Bp. 1954. IX.4.
- 20/ 854. 18551 - 32/1954. sz. ut. Bp; 1954. szept. hó 2-án.
- 21/ A levelező tagozat Pécssett 1954-ben, Szegeden 1955-ben indult meg.
- 22/ 854/8551 - 32/1954. sz. ut. 7. pont.
- 23/ Lásd: Oktatási Miniszter 57/1955. /O.K.14./ OM sz. utasítása a tudományegyetemi levelező hallgatók tanulmányi idejével összefüggő egyes kérdések rendezéséről.
- 24/ Levelező hallgatók tanulmányi idejének hosszabbítására, illetve rövidítésére vonatkozó javaslat. Hiv.sz.: 854/8551 - 32/1954.
- 25/ A levelező oktatás adminisztrációjának egyszerűsítésére vonatkozó javaslat. Hiv.sz.: 834/8551 - 32/1954.
- 26/ Levelező tagozat tanterve. Bp. 1954. okt. 12-én.
- 27/ Jegyzőkönyv a Módszertani Bizottság 1954. évi november hó 13-án tartott üléséről.
- 28/ Jegyzőkönyv a Módszertani Bizottság 1954. évi november hó 13-án tartott üléséről,
- 29/ A módszer kérdésének jelentőségét aláhuzta az a tény, hogy a kar 1954. évi hallgatói létszámában a levelező tagozat javára erős eltolódás volt megfigyelhető. Az I. évfolyam délelőtti tagozata 160 hallgatójával szemben kétszeres, a II. évfolyamnál négyszeres a levelező hallgatók aránya.
- 30/ Héberger Károly: Az esti és levelező oktatás néhány kérdéséről. Felsőoktatási Szemle 1954. 11. sz. 407 és köv.old.

- 31/ Jegyzőkönyv a Módszertani Bizottság 1954. évi november hó 13-án tartott üléséről. Takács Imre referátuma.
- 32/ Lásd: 854/8551 - 32/1954. sz. OM utasítást.
- 33/ A vidéki hallgatók az összlétszámnak mintegy 40%-át tették ki.
- 34/ Jegyzőkönyv a Módszertani Bizottság 1954. évi november hó 13-án tartott üléséről.
- 35/ A legfelsőbb kormányzati intézkedésekről részletesen nem szólva, megjegyezzük, hogy az 1954-ben e téren hozott takarékosági intézkedéseket a Kormány feloldotta. L: 14/1956. /V.30./ MT sz.r.; 1077/1956. /VIII.18./ MT.M. sz. határozat.
- 36/ Király Tibor: A levelező oktatás az Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Karán. Felsőoktatási Szemle, 1957. 367. sz. következő oldalak.
- 37/ Degré Alajos: A levelező oktatás állása és problémái a pécsi Állam- és Jogtudományi Karon c. cikkében hasonló javaslatot tesz. Felsőoktatási Szemle 1956. 176. oldal.
- 38/ Felsőoktatási Szemle, 1957. 367. és következő oldalak.
- 39/ I.évf.: a 855 - 28/1957. sz. utasítás. Az ELTE Tanrendje az 1957/58. és 1958/59-es tanévre.
- 40/ Irányelvek oktatási rendszerünk továbbfejlesztésére. /1960. szeptember 4-én./ A Magyar Forradalmi Munkáspárt Kormány által megbízott Iskolai Reformbizottság.
- 41/ 145/1960. /M.K.13./ MM.sz. utasítás.
- 42/ Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanrendje az 1959/60. Tanév II.félévére. Budapest 1960.
- 43/ Jelentés az Eötvös Loránd Tudományegyetem 1959/60. évi munkájáról. 133. kötet. Egyetemi Levéltár.
- 44/ Az esti oktatás fejlődését lásd:
Dr. Máthé Gábor: A jogi oktatás kérdései a budapesti egyetem esti tagozatán. /1945-1970./
- 45/ Az irodalom, s a kari iratok ebben az időben még nem tettek

éles különbséget a nem nappali hallgatók elnevezésében, általában a levelező hallgatókon esti hallgatókat is értettek.

- 46/ Dr. Pólay Elemér: A levelező joghallgatók részére létesítendő konzultációs központok feladatai. Felsőoktatási Szemle, 1961. 286. oldal.
- 47/ Jegyzőkönyv az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara III. rendes üléséről. /1961. február 24./
- 48/ Jelentés az esti és a levelező tagozat helyzetéről. /Sten-cil./ továbbiakban: Jelentés.
- 49/ Jelentés. 1. oldal.
- 50/ Jelentés. 2. oldal.
- 51/ E költségfedezeten belül 100.000 Ft óradijakra, 41.000 Ft a konzultációs központ oktatóinak utiköltségére és napidijára, 20.000 Ft pedig a konzultációs központokat ellenőrző egyetemi oktatók kiküldetési költségeire fordítható.
- 52/ Pécs, Kecskemét, Békéscsaba, Miskolc, Szeged, Győr, Debrecen, Eger, /Budapest/, Kaposvár, Nyiregyháza, Szolnok, Szombathely, Veszprém, Zalaegerszeg, Nagykanizsa. Jelentés 4. sz. melléklet.
- 53/ Kecskemét, Békéscsaba, Miskolc, Szeged, Debrecen, Budapest, Kaposvár, Nyiregyháza, Szekszárd, Szombathely, Zalaegerszeg. Jelentés. 4. sz. melléklet.
- 54/ A kötelező foglalkozások tanterve
- 55/ MM 29.513/1961. III. Utasítás az állam és jogtudományi karok esti és levelező tantervéről. Az utasítás legfontosabb rendelkezése: az esti és levelező tagozat tanulmányi ideje öt év.
- 56/ AO. 3024/1961-62. d.sz. Jelentés az esti és levelező tagozat helyzetéről. 1962. február 28. napjáig a levelező tagozat hallgatói évfolyamonként részletezve az alábbi eredményt érték el:

Évfolyam	Vizsgaköteles	kitünő	jeles	jó	közepes	elég-séges	elég-telen	elmaradt
I.	198	2	1	5	17	10	68	95
II.	203	7	-	30	43	23	27	73
III.	158	1	-	1	17	13	38	88
IV.	113	1	-	6	4	-	15	87
V.	68	-	-	4	13	5	18	28
Összesen:	740	11	1	46	94	51	166	371

- 57/ Jegyzőkönyv az 1962. évi április hó 28-án megtartott VI. rendes Kari Tanács üléséről. Ad. 269/1961-62.d.sz.
- 58/ Ad 269/1961-62. d.sz. 5. oldal.
- 59/ Vas Tibor, Kovacsics József.
- 60/ Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának 1962-63. évi munkaterve. II. 7. pont.
- 61/ 54.148/1963. VI. MM számú utasítás 4. pont és a 167/1963. /M.K.19./ MM sz. utasítás 5. pont. Az utasítás 5. pont. Az utasítás mellékletét l. 6. sz. melléklet.
- 62/ Lsd. az 5. sz. mellékletet.
- 63/ ad D.K. 9/1964. Feljegyzés Molnár János miniszterhelyettes elvtárs részére.
- 64/ Az esti-levellező tagozat oktatási reformjának problémái. /Stenciles anyag az 1964. IV. 6-1 kari tanácsi ülésre, továbbiakban: stenciles anyag./
- 65/ Stenciles anyag, 6. oldal.
- 66/ Stenciles anyag, 7. oldal.
- 67/ 49.839/1965. VI.sz. MM utasítás.
- 68/ A többi évfolyam munkatervét l. a 6. sz. mellékletben. 2/1965-66. d.sz..
- 69/ D.K. 382/1965. Új módszerek bevezetése a levelező oktatásba.
- 70/ A tapasztalatok felmérését az 49.839/1965. VI. sz. utasítás a Karok köteleességévé tette. A jelentést Takács Imre dékán-

77. Sárándi Iare: A hallgatók aktív foglalkoztatásának szerepe a jogászképzésben. Felsőoktatási Szemle. 1966. 583.old.

78. Általános formák: gyakorlatok, szemináriumok, nyári gyakorlatok, speciál kollégiumok.

Különös formák: tudományos diákkörök, tanszéki kutató csoportok, perbeszédversenyek, vizsgálatok, tanulmányi versenyek.

Die Entwicklung des Fernstudiums an der Fakultät für
Staats- und Rechtswissenschaften der Eötvös Loránd
Universität /1951-1970/
Zusammenfassung

Der Aufsatz dient als Beitrag zur Geschichte der zweiten Form der Juristenbildung für Erwachsene, zum Fernstudium der Rechtswissenschaften in Ungarn.

Der Autor schildert die Entwicklung des Fernunterrichts in den letzten 20 Jahren an der Fakultät für Staats- und Rechtswissenschaften der Eötvös Loránd Universität.

In der Entwicklung des Fernstudiums können in den vergangenen 20 Jahren vier Abschnitte unterschieden werden.

1. Der Fernunterricht begann in Ungarn im Jahre 1951.

Diese durch die Verordnung des Ministerrates eingeführte Unterrichtsform setzte sich zum Ziel: "die Werktätigen, die auf dem Gebiet der Technik, der Wirtschaft, der Staatsverwaltung und der Kultur tätig sind, ohne sie von der praktischen Arbeit fernzuhalten, zu Kadern mit Hochschulbildung" auszubilden. Im Jahre 1951 begannen an der Budapester Rechtswissenschaftlichen Fakultät 76 Hörer als Fernstudenten zu studieren. Am Anfang haben die in Budapest wohnhaften Hörer jede zweite Woche an Konsultationen teilgenommen, während sich die Fernstudenten vom Lande mit Hilfe von Instruktoren auf die Prüfungen vorbereiten konnten.

2. Im Jahre 1954 wurde die erste Reform des Fernstudiums durchgeführt. Von den bis dahin gleichermaßen wichtigen Formen der Juristenbildung für Erwachsene wurde das Primat und sogar das Monopol des Fernunterrichts betont und der Abendkurs ist

fast ganz eingeschrumpft. Im Fernunterricht wurde auf die Bedeutung des Selbststudiums, der selbständigen Arbeit der Hörer hingewiesen. Damit ist die Tatsache zu erklären, daß die Studenten vom Jahre 1954 an in jedem Semester nur mehr an einer obligatorischen Konferenz teilgenommen haben.

3. Die Unterrichtsreform des Jahres 1960 übte auf strukturelle und methodische Fragen des Fernstudiums eine große Wirkung aus. Zur Hebung des Niveaus beim Fernunterricht wurden für die Hörer, die nicht in der Universitätsstadt wohnhaft waren, in Provinzstädten Konsultationszentren ins Leben gerufen. Hier haben außer den Lehrkräften der Universität hauptsächlich die Juristen der örtlichen Gerichte, Staatsanwaltschaften, Räte und Advokatenkammer unterrichtet.

4. Das auch heute gültige System des Fernstudiums entstand im Jahre 1965. Seit dieser Zeit wurde die Dauer der in zwei Semestern unterrichteten Gegenstände auf ein Semester und die in vier Semestern unterrichteten auf zwei Semester vermindert. Durch diese Änderung wurde ermöglicht, daß sich die Hörer auf einmal mit weniger Lehrgegenständen beschäftigen und ihr Studium dadurch vertiefter und konzentrierter wird. Die Fernstudenten der Rechte nehmen in jedem Semester 2-3-mal an Konsultationen von 1-2 Tagen teil. Diese Beschäftigungen werden seit 1968 im Gebäude der Fakultät und nicht in Konsultationszentren der Provinzstädte gehalten. Es haben größtenteils die Lehrkräfte der Fakultät unterrichtet.

Die beim Fernstudium in 20 Jahren gemachten Erfahrungen sind nicht in allen Einzelheiten günstig. Am Anfang wurde die vorteilhafte Wirkung dieser Unterrichtsform von der Ungeklär-

heit der methodischen Fragen gehindert, später ist der erfolgreiche Unterricht von dem nicht entsprechenden Niveau der sachlichen und persönlichen Bedingungen gehemmt worden.

Die endgültige und beruhigende Lösung der methodischen und Konzeptionsfragen beim Fernunterricht ist die Aufgabe unserer Tage.

Development of the correspondence education at the
Faculty of Law and Political Sciences at the Budapest
University Eötvös Loránd/1951-70/

Summary

This study is an addition to the history of the second form of adult lawyer formation, the correspondence courses within the scope of legal education in Hungary.

The author of the study outlines the development of the correspondence education performed at the Faculty of Law and Political Sciences of the Budapest University Eötvös Loránd for twenty years.

The development of correspondence education at this faculty during the past twenty years can be divided into four categories.

1. Correspondence education in Hungary has started in the year 1951. This form of education established by a Cabinet decision aimed at "forming cadres active at technical, economic, administrative and cultural spheres with university aualification, without taking them off their work.

In 1951 seventy six students began their studies at the correspondence course of the Budapest Faculty of Law. At the beginning, students residing in Budapest attended fortnightly consultations, while those living in the country could prepare for the examinations in a sort of tutorial system.

2. The year of 1954 was marked by the first reform of correspondence education. By stressing the primate, or even the monopoly of teaching by correspondence, promoting it from the two forms of adult education of Law so far of equal impor-

tance, evening education practically died away. In the correspondence education the importance of the individual work of students was greatly emphasized. This trend accounts for the fact that from 1954 on, the students only attended one compulsory conference in a term.

3. The educational reforms carried out in 1960 have greatly concerned the structural, as well as methodological issues of correspondence education. In order to raise the level of the education by correspondence, students not living at the residence of the university were helped to be successful in their studies by tutorial centres established in several country towns. In these centres educational work was mostly done by the lawyers of the local courts, prosecutors' offices, councils, incorporated law societies, - beside the members of university staffs.

4. The still effective system of education in the correspondence courses was developed in 1965. From this time on the duration of the education of subjects studied so far in two terms was reduced to one term only; those taught in four terms were reduced to two terms. This change has allowed the students to study less subjects at a time, thus making their study work more absorbed, more concentrated. Students making their studies of law at the correspondence course attended one or two day long tutorials two- three times in a term. These tutorials from 1968 on have been held in the buildings of the faculty, thus not in provincial tutorial centres. Teaching, on the other hand, is only done by staff members in almost all cases.

The experiences of the correspondence form of education carried out for twenty years at the faculty of Law have not been favourable in all their details. Initially this was due to unsolved methodological problems, whereas later inappropriate objective and personal conditions prevented teaching from being fully efficient.

A satisfactory final solution of the conventional, and methodological problems of correspondence education, is a task confronting experts of the present.

Készült az ELTE Sokszorosító Üzemében
400 példányban
Felelős kiadó: Dr. Sárándi Imre
Felelős vezető: Szántó Endre
ELTE 72022